

Wåra Rötter

Tjust Släktforskarförening

Nummer 4

2004

Årgång 18

Program Jubileumsåret 2005

SIDAN 5

Axel Söderholm
del IV

SIDORNA 10-12

Karl "Tippa" Jonssons hemlängtan

SIDORNA 6-7

Sockenstämmoprotokoll Västra Ed 1710 – 1833

SIDAN 11

Tjust Släktforskarförening

Ordförande:	Holger Kanth	Tel. 0490 - 148 68
Sekreterare:	Valdy Svensson	Tel. 0490 - 188 18
Kassör:	Yvonne Andersson-Gullberg	Tel. 0490 - 201 85
Övriga ledamöter:	Hans Viberg	Tel. 0490 - 214 28
	Ove Fogelström	Tel. 0490 - 214 19
Suppleanter:	Anne-Maj Olofsson	Tel. 0490 - 324 02
	Oskar Södergren	Tel. 0490 - 322 97
Ansvarig för dataregister:	Holger Kanth	Tel. 0490 - 148 68
Ansvarig för medlemsregister:	Lars Oswald	Tel. 0490 - 148 36
Redaktionen för Våra Rötter		
Redaktörer:	Lars Oswald Lysingsvägen 27, 593 53 Västervik	Tel. 0490 - 148 36
	Inga Linde Tunagatan 5 C, 753 37 Uppsala	Tel. 018 - 25 11 32
	e-post: i.linde@telia.com	
	Katarina Korsfeldt Höders väg 3, 754 40 Uppsala	Tel. 018 - 50 85 55
	e-post: kkorfeldt@hotmail.com	
Layout:	Bo Sandberg Hornsvägen 15 E, 593 54 Västervik	Tel. 0490 - 321 83
	e-post: sandberg.bo@telia.com	

Det går bra att skicka material som pappersmanuskript, på diskett eller på e-post till någon av våra redaktörer. Vi använder oss av PC. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera insänt material. Skickar ni digitala bilder ska dom vara i minst 250 dpi vid 100% och i jpg-fil.

Föreningens adress:	Tjust Släktforskarförening c/o Stadsbiblioteket
	Box 342
	593 24 Västervik
Postgiro	494 76 67 - 4
Föreningens org. nr.	833600 - 7128

**Medlemsavgift 100 kr
familjemedlem 50 kr per år**

INNEHÅLL I DET HÄR NUMRET

Sid. 2	Presentation och innehåll.
Sid. 3-5	Föreningsnytt. Nya tidskrifter. Nya medlemmar. Program för Jubileumsåret 2005.
Sid. 6-7	Karl ”Tippa” Jonssons hemlängtan.
Sid. 8	Christian Braunstein, militärhistoriker förklarar uttrycken, ”grenadjär, livgrenadjär, husar och dragon”.
Sid. 9	Stämmoprotokoll från Västra Ed 1710 – 1833.
Sid. 10-12	Erik Axel Söderholm del IV.

Teckningen till Tjust Släktforskarföreningens förstasida har gjorts av Nina Nilsson och bearbetats av Bo Sandberg

2005 blir ett jubileumsår för TSF, då fyller föreningen 20 år

Hela året kommer att präglas av detta med olika program och utställningar. Se vårat program för 2005 i denna tidning, vi redovisar hela årets verksamhet. Obs särskilt Temadagen i April på Gamleby folkhögskola, där anmälan är obligatorisk. Likaså gäller resan till Emigrantinstitutet i Växjö i maj, där anmäler ni Er till Halléns Buss. I februari börjar vi utöver ordinarie program den 10 – 12, i dagarna tre, att ställa ut i Gamleby centrum. Vi visar en skärm-utställning över vår verksamhet, vi kommer att hålla databaser tillgängliga så intresserade kan få hjälp att se hur släktforskningen kan påbörjas för att sedan gå vidare med mikrokorten och in i en spännande sökning om släkten.

För 11:e året i följd anordnar föreningen veckokursen på Gamleby Folkhögskola v32, 8 – 12 aug. Temat är ”**Fördjupa Din släktforskning i olika ämnesområden**”. Information ges av skolan 0493 – 131 00 och Holger Kanth 0490 – 148 68. Anmälan om deltagande görs till Folkhögskolan. Detaljerat program kommer i Våra Rötters i nästa nummer.

KLGF fyller 25 år

I år fyller vår grannförening i Kalmar 25 år, det celebrerades med en festlighet på Högalids Folkhögskola i Kalmar lördagen den 23 okt. Från vår förening deltog Valdy Svensson, Hans Wiberg samt Lars Oswald. Man inledde med ett föredrag av Olle Larsson från Växjö som berättade om biskops-visitationer under 1600- och 1700-talen, mycket intressant. Därefter samling till en måltid i skolans matsal där vi underhölls med sång och musik. Förening uppvakades under kvällen bl.a. av förbundet och angränsande föreningar med gåvor. Från TSF överlämnade vi boken socknar i Tjust. En utställning över deras verksamhet under 25-år fanns på plats. Här var även angränsande föreningar representerade. Som vanligt när släktforskare träffas blir det mycket snack om släkt och anor, även vid vårt bord pratades det ihop ett kontaktnät.

Lars

Christina Gustavsson död

En mycket skicklig släktforskare och föreningsledare har lämnat oss efter en tids sjukdom. Christina var ordförande i Östgöta Genealogiska förening samt invald i Förbundsstyrelsen. För oss i TSF var hon en medarbetare i samarbetsgruppen ÖG, där hon var ordf. Hon har även varit föreläsare vid träffar som vi haft. Många av våra medlemmar har fått hjälp av henne när det gäller uppgifter från Horn och Hyclinge där hon på ett utmärkt sätt rekonstruerat de saknade kyrkböckerna.

Vi kommer att sakna Christina både som forskare och vän.

Samarbetsgruppen ÖG

har varit på träff i Västervik under september. Representanter från TSF, PLF, KLGF, ÖGF, DIS-Småland deltog. Eftersom gruppens ordförande och initiativtagare Christina Gustavsson nyligen avlidit, tog värdföreningens ordf. Holger Kanth över och hälsade välkommen samt hyllades Christina med en tyst minut.

Reflektioner över förgående träff diskuterades. Föreningarna rapporterar sina kommande aktiviteter på respektive internet-hemsidor eller under Kalendariet i nät-tidningen Rötter. För att underlätta sökning bör uppdatering ske på båda ställena. Föreningarna informerade om höstens aktiviteter. Samt nyheter inom CD och böcker.

Nya CD-skivor på gång

Kronobergs Genealogiska förening har uppgraderat utgåvan födda, vigda, döda. För socknar inom Kronobergs län. Vidare har Vivi Bryntesson i Hok producerat en CD med födda, vigda, döda. Inom Jönköpings län. En bok om Broddebo by i Gärdserum har kommit, framtagen av Barbro Behrendtz. Som ny ordförande för 2005 valdes Hans Wiberg TSF. Nästa möte föreslås förläggas till Vimmerby lördagen den 16 april 2005.

Gåva

Från sterbhuset Ulla Kanth har Föreningen erhållit böcker, material mm. som berör släktforskning. Detta material finns nu i det yttre rummet insatt i bokhyllorna. Det rör sig om ett 90-tal olika böcker och tidskrifter, en förnämlig samling. Föreningen framför ett tack för gåvan.

Adressändring

Vi vill upprepa till våra medlemmar, flyttar ni, så anmäl även adressanmälan till föreningen. Vid sista utskicket, fick vi tillbaka ett antal försändelser med adress okänd. Vi kan inte göra efterforskningar vart ni tar vägen, så var vänlig meddela oss om ni flyttar.

Årsavgift

Styrelsen kommer att föreslå oförändrad avgift för 2005: 100:- fullbetalande, 50:- familjemedlem. Medlem som går med i föreningen sista kvartalet och betalar sin avgift, är automatisk betald medlem för nästkommande verksamhets år. På de inbetalningskort vi skickar ut finns en medlemskod angiven, ”t.e. A 12”, den gör att vi kan identifiera vem som betalat. Då alltfler betalar över internet måste ni ange den kod som står på inbetalningskortet, om inte, vet vi ej vem som betalat. Tack för hjälpen.

Obs! att i detta utskick ligger inbetalningskort för 2005, senast 1/3 2005 vill vi ha in avgiften på vårat konto.

Studiebesök på

Psykiatriska museet

Föreningens oktober sammankomst var ett studiebesök på psykiatriska museet som är beläget på området där Sankta Gertruds sjukhus en gång har legat. Många medlemmar tog tillfället i akt att under guidad ledning få en inblick i hur livet var på ett mentalsjukhus. Detta mentalsjukhus öppnades 1912. Och blev ett samhälle i samhället, den som är intresserad av hur livet på Sankta Gertruds sjukhus var, kan försöka få tag på boken Sankta Gertruds Sjukhus ett samhälle i samhället. Det är resultatet av en studiecirkel ”Gräv där du Står” Boken är utgiven av AB C O Ekblad & Co Västervik 1989. Avvecklingen av sjukhuset började redan under slutet av 1970-talet, så vissa enheter flyttades över till Västerviks sjukhus. Har Ni någon anhörig som varit sjuk och vistats på sjukhuset, så finns det möjlighet att få ta del av patientjournalerna. Ansökan om kopior eller läsning av journal görs skriftligt till Ann-Catrin Freijd Arkivet, Psykakuten, 593 81 Västervik. Tel 0490/864 90, här gäller sekretess 70 år. I ansökan anges anknytning till berörd journal samt eget personnummer och telefonnummer. Fullständigt namn och personnummer på den patient man söker. Uppge om namnbyte skett genom giftermål.

NYA TIDSKRIFTER SOM KOMMIT UNDER HÖSTEN/VINTERN...

AN-siktet	nr 3	årgång 17	Folkare Släktforskarförening
Anknytningen	nr 21	årgång 21	Nyköping-Oxelösund släktf.
Anbudet	nr 3		Eskilstuna- Strängnäs släktf.
Anlets Bladet	nr 4+5		Botvidsbygdens släktf.
Anropet	nr 4	årgång 21	Stor Stockholms Genealogiska f.
Boden-Anan	nr 3+4	årgång 13	Boden Överluleå forskarf.
Dalfolk	nr 3	årgång 17	Släkt-Hembygd-Emigr-forskarf..Dalfolk.
Diskulogen	nr 66		Föreningen DIS
GF-Aktuellt	nr 157		Genealogiska Föreningen.
Gränsposten	nr 52		Gränsbygdens Släktforskare
Hallandsfarares inform.	nr 65	årgång 19	Hallands Genealogiska förening
KGF-Nytt	nr 86	årgång 22	Kronobergs Genealogiska fören.
KLGF-Bladet	nr 52		Kalmar läns genealogiska fören.
MGF-Nytt	nr 3		Midälva Genealogiska fören.
Njudungen	nr 3+4		Njudungs Genealogiska fören.
PLF-nytt	nr 71		PLF. Oskarshamn
Runslingan	nr 3		Släktforskare i Uppland
Sukutieto	nr 3		Genealogiska samfundet i Finland
Släktforskaren	nr 72		Västerbergslagens släktforskare
Släkt-Trädet	nr 3		Nordvärmlands släktforskare
Släkthistoriskt forum	nr 4		Sveriges Genealogiska förbund
Släktbiten	nr 3	årgång 21	Släkt&Bygd Bollnäs
Släkta	nr 2		Vimmerby-Hultsfred släktf.
Stamträdet	nr 4		Släktforskare i Sandviken
Strödda annationer	nr 32		Släktforskarblad för Örebro län
Värmlands Anor	nr 3		Värmlands släktforskarförening
Våra rötter Vår historia	nr 76		Hembygds och släktf. Nolaskog
Västgötogenealogen	nr 3	årgång 23	Västgöta Genealogiska förening
Ådalingen	nr 3	årgång 19	Ådalens släktforskarförening
ÖGF-Lövet	nr 78		Östgöta Genealogiska förening

Nya medlemmar som vi hälsar välkomna till föreningen

Janne Rocksberg
Björklundsgatan 1 B
593 95 Västervik

Åke Bjurström
Frans Blomsgata 16
603 78 Norrköping

Karl-Axel Hansson
Amiralsgatan 6
554 66 Jönköping

Yngve Åberg
Hagavägen 10
590 92 Totebo

PROGRAM FÖR JUBILEUMSÅRET 2005

<p>Onsdag 19 januari Tid: kl. 18.45 Plats: Utkiken Stadsbiblioteket</p>	<p>Föreningsmöte. Program: "Släkten Tolf" medv. Anders Johansson och Oskar Södergren. Anbyten, kaffe, lotterier.</p>
<p>Onsdag 16 februari Tid: kl 18.45 Plats: Utkiken Stadsbiblioteket</p>	<p>Föreningsmöte. "Nordostpassagen med Vega" Christer Warfvinge. Anbyten, kaffe, lotterier.</p>
<p>Onsdag 16 mars Tid: kl 18.45 Plats: Utkiken Plats: Utkiken</p>	<p>Föreningens Årsmöte. "Militära systemet förr i tiden" Lars Oswald. Anbyten, kaffe, lotterier.</p>
<p>Lördag 9 april Tid: kl. 09.00-16.00 Plats: Gamleby Folkhögskola</p>	<p>Temadag med anbyten. "Glöm inte 1900-talet" Samt, "Emigration" Eva Dahlberg. Kursavgift 160:- kaffe o fralla, lunch o kaffe ingår i priset. Anmälan: senast 1 april 2005 till Holger Kanth 0490-148 68, E-post holger.kanth@telia.com samt till Hans Wiberg tel: 0490-214 28.</p>
<p>Lördag 18 maj</p>	<p>Bussutflykt till Emigrantinstitutet i Växjö. Pris 395:- Ingår i priset: Bussresa, busskaffe med smörgås på nerväg. Entré emigrantinstitutet, kaffe med bröd på hemvägen. Lunch på restaurang Dovhjorten. Besök på Virserums konst-trämuseum. Entré ingår ej. Anmälan till Hallens Buss tel: 0490-830 00. Anmälan senast 2 april-05. Återkommer om påstigningsplats.</p>
<p>Söndag 12 Juni Tid: kl. 10.00 Plats: Samling vid kyrkan</p>	<p>Torpvandring, Dalhems Hembygdsförening är värd. Medtag kaffekorg</p>
<p>Lördag 17 september</p>	<p>Jubileumsfest. Gäst: Harald Hjalmarsson. Återkommer om tid och plats.</p>
<p>Onsdag 19 oktober Tid: kl 18.45 Plats: Utkiken Stadsbiblioteket</p>	<p>Föreningsmöte. "Arkeologi" Västerviks Museum, Pierre Gustavsson. Anbyten, kaffe, lotterier.</p>
<p>Onsdag 16 November Tid: kl 18.45 Plats: Utkiken Stadsbiblioteket</p>	<p>Föreningsmöte. Beslut om årsavgift. Program ej klart. Anbyten, kaffe, lotterier.</p>
<p>Onsdag 7 December Tid: kl 18.45 Plats: Utkiken Stadsbiblioteket</p>	<p>Luciakaffe med underhållning. Sång och Diktläsning av Vega och Lennart Andersson. Anbyten, kaffe, lotterier.</p>

Välkomna på våra träffar hälsar Styrelsen. Anteckna träffarna i Din kalender.

Karl "Tippa" Jonsson

Att rymma från det militära straffar sig

Många historier om knektar och båtsmän som ångrat att de skrivit på som krigsfolk och sedan försökt rymma från tjänsten kan man läsa ut av GM-rullorna, ibland har det slutat med lindrigt straff när de infångats. Men för soldaten vid Kalmar regemente Karl Jonsson i Målatorp, Vissefjärda socken gick det på tok. Ur Pennan & Svärdet nr 6B/2004 Tidskrift för Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek, saxar vi Peter Danielssons, Fil. Lic i Historia, berättelse om nämnde Karl Jonsson han rubricerar sin artikel "Karl Tippa Jonssons hemlängtan".

År 1617 blev en smålänning vid namn Karl Jonsson i Målatorp utskriven till knekt. Karl hade sina rötter i den del av Vissefjärda socken som tillhörde Varend och Konga härad. Området kallades Kåraböket eller "Vissefjärda västan ån".

Karl Jonsson placerades vid kapten Claude de Laval's kompani. Senare begåvades Karl med öknamnet Tippa, men det återgavs aldrig i de militära rullorna.

I september 1625 mönstrade kapten de Laval's kompani, tillhörande det nyorganiserade Kalmare fältregemente, inför överskeppningen till Riga. Det hela gällde nya nappatag med polackerna. Väl framme i Livland deltog kompaniet i ett tåg mot fästningen Kokenhusen. Fästningen var belägen vid Dünafloden närmare 20 mil sydost om Riga.

Under detta fälttåg passade Karl och sju andra knektar på att rymma. Tydligt var flykten väl förberedd genom kontakter med andra svenska knektar som rymt tidigare. Emellertid gick allt på tok. Rymlingarnas vägvisare försvann och med honom pengarna. Gruppen skingrades men på något sätt lyckades Karl ta sig tillbaka till sin småländska hembygd.

Flykting på vandring

Karl Jonsson valde landvägen. Han gick genom hela Finland, så runt Bottenviken över Norrbotten och ner genom Sverige. Väl hemma i Småland hade han vandrat ett par hundra mil. Detta kan tolkas på många sätt men varför inte som en stark, ja oerhört stark, hemlängtan tillbaka till den plats på jorden där Karl Jonsson kände sig hemma.

Flyktens baksida

Den svenska militärstaten hade emellertid ingen större förståelse för förlupna knektar och kronans inställning gjorde det naturligtvis omöjligt för Karl att bokstavligen återvända till Målatorp i Vissefjärda.

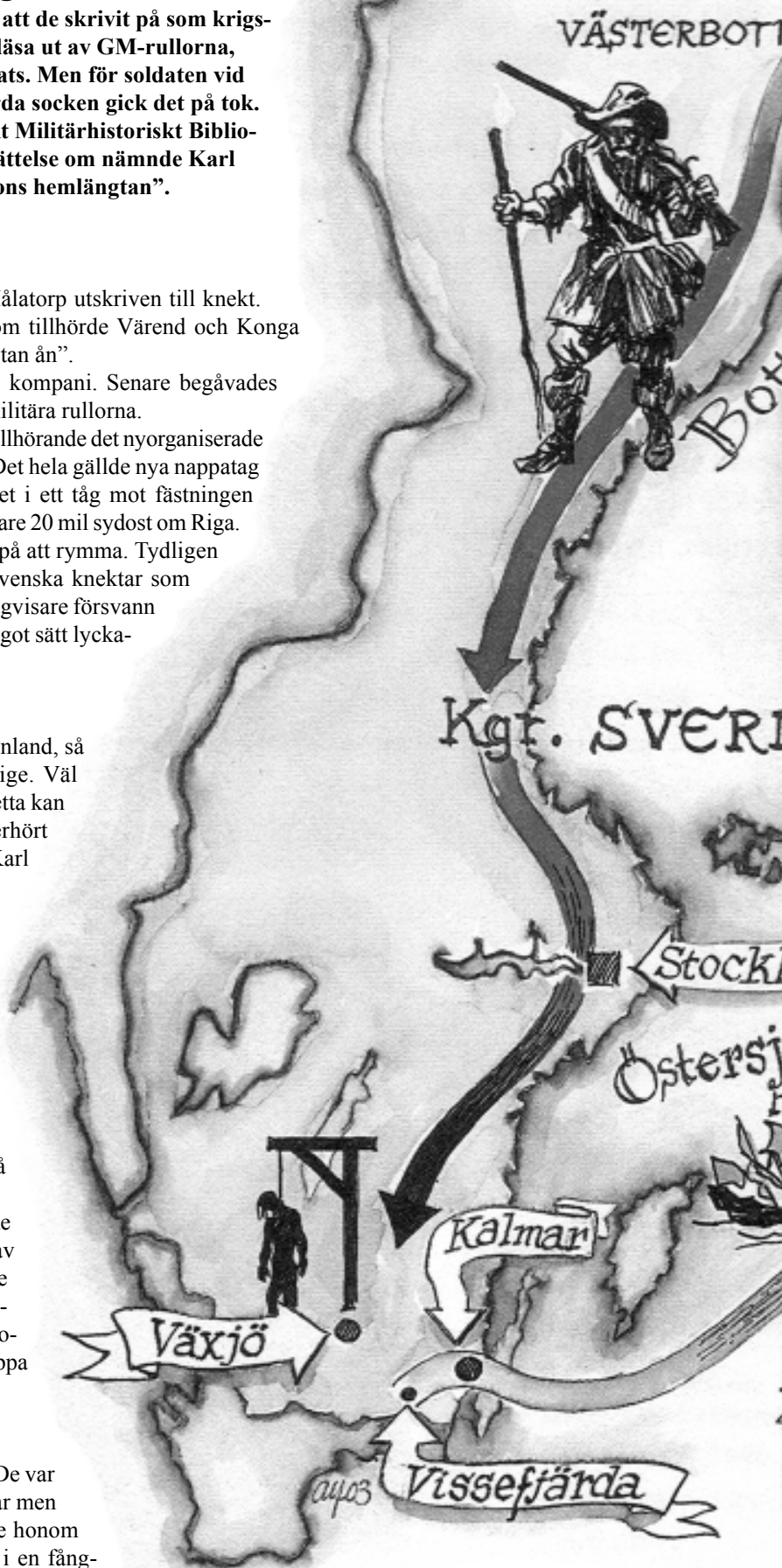
Som desertör hade han ett pris på sitt huvud och tvangs därför att "gå vid skogen". Gränstrakterna ner mot Blekinge erbjöd ett bra skydd, men många fredslösa skogsångare före Karl hade lärt sig att inte bli alltför länge på samma plats.

Livet efter återkomsten blev följaktningen en ambulering verksamhet. Ändå blev Karl gång efter annan fasttagen av den bofasta bondebefolkningen på svensk sida. Den hade ofta mycket goda skäl att hålla ett vakande öga på skogsångarna. De sistnämnda både stal och misshandlade den bofasta befolkningen i sin jakt på mat och försöken att undslippa en hotande hämnd.

Fasttagen

Vid ett tillfälle greps Karl av två bönder från Linneryd. De var dock villiga att släppa honom mot en större summa pengar men när Linnerydsbönderna fattade att Karl var pank förde de honom till kompaniets profoss. Den sistnämnde placerade Karl i en fångkista. Bevakningen var bristfällig och rätt som det var så var Karl borta.

Vid nästa fångslande låstes Karl in i stadskistan i Växjö, men också denna gång slank han ut.

Jonssons hemlängtan

Gustav II Adolf benådar desertörer

Inför det planerade kriget i Tyskland lät Gustav II Adolf proklamera ett pardonsplakat för deserterat krigsfolk. Kanske fick Karl aldrig höra talas om detta, kanske var han helt ointresserad eftersom benådan förutsatte att han återigen blev knekt. Under sina år i skogen etablerade Karl kontakt med en kvinna och hon kom så småningom att föda honom två barn.

Gripen på nytt

På försommaren 1630 blev Karl återigen gripen och på nytt placerad i Växjö's fängkista. Såväl rådhusrätt som ståthållaren över Kronobergs län, en ärrad krigare vid namn Otto von Scheiding, gjorde nu processen kort med den armen.

Rättegången

Såväl Gud lag som krigsartiklarna talade sitt tydliga språk. Karl skulle bli "sagder från livet". En extra tung belastning utöver själva deserteringen var detta med kvinnan och barnen eftersom Karl redan tidigare var gift. Han försökte slingra sig med att äktenskapet ingåtts med handgripligt tvång från släktingar. Bortförklaringen hjälpte föga och rättens ledamöter var rörande överens om att någon bot och bättring var inte att vänta från denne förhärdade sälle.

Vidare var en hängd desertör i Växjö utmärkt för moralen i ett rike som på nytt befann sig på krigsfot. Eventuellt såg de styrande också en säkerhetspolitisk risk med att ha en massa fredlösa skogsstrykare smygande vid gränsen mot Danmark. Kanske skulle de göra gemensam sak med arvfjenden om tillfälle gavs.

Domen

Den förrymde knekten Karl från Målatorp i Vissefjärda socken dömdes således till döden denna sommardag år 1630. Normalt underställdes dödsdomar numera hovrätterna, men det gavs ett undantag och det gällde krigsfolk. Här hade ståthållaren rätt att beordra omedelbar avrättning. Så skedde och domboken meddelar kort: "Efter ståthållarens befällning blev han andra dagen justifierad med rep". Karl Jonsson blev hängd den 6 juli 1630 på Galgelyckans höjd i Växjö. Några dagar tidigare hade den svenska armén landstigit i Tyskland.

Redaktionens funderingar: Efter rättegången med dödsdom som påföljd för Karl, undrar man hur det gick för hans "båda hustrur" och barnen. Det blev säkert en stor tragedi för dem, vad hände? Fick socknen ta hand om dem eller gick de andra öden tillmötes, det är frågor som tillsvidare är obesvarade. Kanske vi får veta svaret via domstolsprotokoll om någon känner för att forska.

Lars

Varifrån kommer uttrycken grenadjär, livgrenadjär, husar och dragon?

Christian Braunstein, militärhistoriker.

Den frågan får jag ofta när jag är ute och håller föredrag om soldater m.m. Det har förekommit olika tolkningar i förenings-tidningar, men för att få en korrekt tolkning av uttrycken låter vi militärhistorikern Christian Braunstein klara ut begreppen.. I nr 5/2004 av Försvarsmaktens tidskrift *Insats&Försvar* redovisar Braunstein frågeställningen. Jag citerar:

”Under slutet av 1600-talet kom infanteriets första handgranater. Dessa bestod av ett runt skal, oftast av metall, innehållande en krutladdning som antändes med en lunt. Granaten kastades sedan mot fienden. Detta var ofta lika farligt för kastaren som för den påkastade särskilt om kastet blev för kort, så därför uttogs särskilt stora och starka soldater för denna uppgift. De kallades grenadjärer och utrustades ofta med en huvudbonad med extra hög mössplåt för att se ännu större och farligare ut. Om grenadjären tillhörde ett livregemente så

blev det livgrenadjär. I Sverige har vi haft fyra grenadjärregementen; Livregementets grenadjärer I 3, Första och Andra livgrenadjärregementena (I 4 och I 5) vilka 1928 sammanslogs till Livgrenadjärregementet I 4. Vidare fanns Smålands grenadjärkår, 1902 omdöpt till Karlskrona grenadjärregemente I 7 (nedlagt 1927) och slutligen Vaxholms grenadjärregemente, I 26, som fanns från 1902 till 1928 då det uppgick i Göta livgarde I 2.

Husarer är en typ av lätt kavalleri, som härstammar från Ungern. Under 1700-talet upptäckte de flesta europeiska krigsmakter behovet av ett lättroligt kavalleri och den typiska husaruniformen med dolma, päls och högmössa infördes. Så skedde 1757 även i Sverige då den första husarkåren uppsattes. Redan följande år hade kåren ombenämnts till Kungl Svenska husarregementet. Det lätta kavalleriet an-

vändes huvudsakligen för spaning, förföljning och störande verksamhet bakom fiendens linjer. Under 1800-talet var fyra av det svenska kavalleriets regementen husarer. Livregementets husarer K 3, Smålands husarregemente K 4, Skånska husarregementet K 5 och Kronprinsens husarregemente K 7.

Dragoner var i princip motsatsen till husarer. Under 1600-talet fann man att ett snabbroligt infanteri ofta behövdes och detta benämndes dragoner vilka alltså förflyttade sig till häst men slogs till fot. Under 1700-talet ändrades efterhand denna uppgift och dragonerna blev tillsammans med kyrassiärerna det tunga uppsuttna kavalleriet, dåtidens pansartrupper”.

Slut citat./Lars

Några utdrag från sockenstämmoprotokoll Västra Edsockenstämmoprotokoll Västra Ed

sammanställt av Stig Carlsson

- 1710** §7: Efter **Pesten** begynnt i försambl. grassera beslöt att grafvarna skulle göras djupa, begravningarna ske på söcknedagar och på följande sön eller helgdag, skulle de dödas åminnelse ihågkommas, och deras personalier uppläsas, blev och förbudt inga flera komma till de dödas begravning än som nödvändigt kunde hielpa de döda till graven.
- 1728** §6: Förmantes at the som Barn hafva, ville sättia them I Barne-schola hos kläckaren.
- 1750** §4: Tiltaltes kyrkväckaren för sin stora försummelse som inte uppväcker the sofvande under prädikan; svarade sig väl skola giörat, men bliver hotad af somlige, at therest han rörer them, så skal han aldrig få sin rättighet af them, förthenskul blef thet beslut giordt, at then som tiltalar honom för sit tjenstgörande härutinnan skall böta til kyrkan 24 koppmt; och therest kyrkoväktaren är försummelig och öfverser med någon eho han vara må, så skal han första gången böta 24 koppmt; och sedan mista tiensten.
- 1762 II** §6: Som här förnummits det missbruk wid Bröllop at både hemma, och på vägen till och ifrå kyrkan skjutes; och som detta utom at det är lagstridigt, äfwen är högst äfwentyligt, så beslöts at det hädanefter aldeles skall afläggas, och den som dermed första gången beträdes skall plikta till Socknens fattige En Rdr SilberMt. sker det sedan, blifwe förwist til werldslig rätt.
- 1764** §1: Hvad Gudstjensten angår, hade ingen något att påminna utan förmantes församlingens husfäder at hålla sina barn och tjenstefolk at flitigt bivista den allmänna Gudstjensten, hwarvid ofta saknades många särdeles af ungdomen.
- Äfwen anmärktes at många taga sig then den osed, at för Gudstjänstens slut löpa utur kyrkan, sätta sig i stugorne och röka tobak, detta oskick präfwades bäst kunna förekommas derigenom at wisse tilsattes at wårde och stänga kyrkiodörarne, som inga andra utsläppa än de som hade rätta ärender, hwarjämte uppsyningsmän tillsattes, Måns Larsson i Hulta och Johan Frisk i Vråke som härpå upsikt hafwa och de brottslige angifwa, hwilka efter enhälligt bewiljande skola plikta en dahⁿ och sexton öre kopp^{mt} hwaraf hälften tillfalla uppsyningsmänen och hälften til socknens fattige.
- 1766** §4: Fogelström på Eds kyrkiobykrog angaf sistlidne helgemässedag hafva hos sig dansat: Rättaren Månses söner, Nils Anderssons dotter; Peter Larsson, Spångberg, Jacob Köhler Håkan i Kyrkobyn, pigan Cajsa, pigan Stina, pigan Anna, These förmantes afstå så framt de villja undgå at lagföras, hwarifrå de för denna gången förskontes.
- 1817** Extra Soknestämma september 1817
- 1.1: Då inom denna Socken vanligen ett tarflift lefnadssätt hittills blifvit iakttaget, så att Caffé, liqueurer och Viner fög eller intet varit hos Allmogen i bruk, var det dem nu så mycket lättare at för framtiden helt och hållet afsäga sig dessa slags öfverflödsvarors nyttjande i sina hus vid hvad tillfälligheter som helst.
- 1.2:
Efter förbrukningen af nu ägande Utländska Klädespersedlar förband sig allmogen att så fort sig göra låter, aldrig nyttja andra än hemmaväfdade eller inom landet tillverkade kläder.
- 1.5: Äfwen ansågs fickurens bruk af Allmogedrängar för ett öfverflöd, som borde afskaffas, såsom föranledande till löner nas obehöriga stegring och åtskilliga bedrägeriers föröfvande vid deras här vid som oftast skeende bytshandel, hvarföre det beslut fattades att utom Rättare och sådana betjenter som kuna vara i verkeligt behof af klocka, skall hvarje Tjenste dräng, som efter de 1:e nästkommande januari befinnes nyttja byxfickur, böta 24 xx Banco, hälften till angifvaren och hälften till Socknens Fattige.
- 1833** Som vargar under både vinter- och vår-tiden varit flerstädes synliga i större mängd, aktade församlingen nödigt och beslöt att så kallade Knapp-skall skola nu genast anställas, på det sätt, att hvar och en borde med sorgfällighet genomgå sina ägor och i synnerhet noga undersöka de ställen, hvarest odjuren kunde taga sina "hiden". Början skulle härmed ske måndagen den 13. de maj, och knappskallen sedemera oafbrutet fortsättas hvarje måndag i fyra veckors tid. Härvid skulle den ordning följas, som tillföre varit fastställd: näml. skallen borde tidigt om måndagsmorgonen begynnas vid Loftahammars sockengräs, och derifrån fortgå öfver alla ägor till Köhlebo till kl. 8 på morgonen, vidare från denna tid till kl. 12 eller middagen öfver Köhlebo, Tråhult, Sundby, Ålhorfva, Lislekutts, Troserums, Djurnäs, Nocketorps, Vråka, Helgenäs och Hellebergs ägor: sedan från klockan 12 till 3 öfver Bellsjö Hulta och Olserums ägor, samt sluteligen ifrån sistnämnde tid eller kl. 3 öfver Forsby ägor till dess Tryserums socken vidtager.
- Samtidigt härmed sker skallgång, ifrån kl. 8 till 12 öfver Rossviken, Brewassa, Holms, Grinnebo och Grötebo ägor, samt från kl. 2 öfver Melby och Håcklofva ägor
- I en annan sträckning utlöper skallen från Loftasidan och drifves öfver Tindered ägor kl. 7, ifrån 7 till 9 öfver Härnums, Årestads, Kyrkebyns, Gryts, Bankestads ägor, ifrån 9 till 11 öfver Stora och Lilla Björka samt Håckenstads ägor, sedemera från kl. 11 öfver Blistena och Skörserums ägor, äfwen som under samma tid ifrån 11 till 3 öfver Edsgårdens, Kabergs, Fårestads, Vinäs, Bålbo och Ringstorps ägor.

Erik Axel Söderholm

del IV

Ett Livsöde

Axel Söderholm älskade att skriva och dikta, skriva ned minnen var en självklarhet. Genom Hans Wilensjö har vi på redaktionen haft förmånen att få ta del av hans berättarkonst.

År 1924 skriver han om en häftig bilresa, låt bilen starta. Motorn i bilen var i full fart. Två välborna herrarna stod färdiga att stiga in i bilen och känna sig nedslagna i de mjuka sätena. Instigningen gick utmärkt och starten likaså. Vi flög iväg så snön yrde. Med vi menar jag chauffören och de båda herrarna, vilka var Ture Olsson i Boda och jag Axel. Jag residerar som bekant är, på slottet Hamborg i Björsäter. Vidare presentation borde vara överflödigt. Framåt gick det med svindlande fart så snön yrde. På nybruten väg med en hög iskulle i mitten och stenrösen på sidorna så var vägen till Åtvidaberg, där vi nu for fram. Såsom vara den främsta personligheten satt ”jag” i baksätet. Men ibland var jag före de andra, man kan inte säga att han som styrde körde rakt fram, för det slängde fram och tillbaka, därför var jag först ibland. Besynnerligt gjorde ej bilen en enda kullerbytta ehuru han ständigt hotade med detta.. Vi kommo emellertid i någorlunda rätt ordning till Åtvidaberg. Först föraren med Ture

på sin högra sida, sist jag i baksätet. I Åtvidaberg hade vi en trevlig stund. Vi lyckades få ett par hästar att skena. Ja de försökte bara, lasset var för tungt. Sabla bönder som överlastar att de ej kan skena när dom ska. Vad säger Sveriges bönders lag? Gatorna i Åtvidaberg äro bra, men består sig ej med storstädernas otäcka rännstenar utan små hemtrevliga diken utmärkt bra att köra ned bilen i när man för tillfället ej hade bruk för densamma. En heder måste man ge de goda Åtvidabergsborna. De var före sin tid. Eftersom ingen lycka varar beständigt måste även besöket i Åtvidaberg ta ett slut och vi beredde oss på en salig hemfärd vilken förberedelse bestod i att häva upp bilen ur diket. Utkommen på landsvägen måste vi ned i ett annat dike, beroende på två par hästar vilka icke ville skena, och så blev det att lyfta bilen på vägen igen. Det gick bra tack vare Tures stora styrka. Åter på vägen hem mot Björsäter.

Hem ja, den här delen av världen lär Sankt Per ha skapat, enligt Selma Lagerlöf. Vilket är fullt tillförlitligt, ty någon annan skulle omöjligt åstadkomma såna backar vilkas motstycke kan uppvisas annat än bland Alperna. Vi körde uppför en sådan

backe fem gånger. Ja det vill säga vi stannade på halva vägen, med andra ord så långt bilen gick. När Ture sen burit fram en halv gårdsgård, som vi använde som hävstång lyckades vi med många knep och mycken list lura upp bilen för backen, men då hade vi också hållit på i två timmar och svetten rann som ett Niagara i miniatyr utför våra ryggar. Sen gick det hemåt i svindlande fart, egendomligt nog utan något missöde.

Stinsen och handelsföreståndaren stod som tända ljus och mottog oss. Nästa gång jag far i bil ska jag lägga in en ansökan till vår Herre att såväl snö som backarna tas bort. Men vad blir det för nöje då.

Blommorna vattnas av Axel

Sommaren 1954 fick min syster och jag i uppdrag av vår mor Majlis Söderholm gift Pettersson, att åka till våra kusiner Strömbergs i Ölsäter i närheten av Grävsten som ligger i Bankekinds socken. Att komma dit var för oss att trampa cykel. Vi hade två uppdrag från vår mor. Vi skulle även ta med tvättkläder till vår morfar Axel Söderholm som bodde i Bornäs i Värna kommun. Det var nästan vägen förbi. Vi bodde nu i Vilebo, Kättilstads socken, så vägen hade

helt plötsligt blivit dubbel så lång som från Sunnebo. Först var det två mil till Åtvidaberg och sedan omkring en mil till Bersbo gruvssamhälle för att sedan åka den vanliga vägen från Bersbo till morfar Axels stuga och sedan fram till Värna kyrka. Det blev cirka 5 – 6 mil på slingriga vägar.

Hos morfar Axel skulle en enklare måltid intas. Mor hade skickat med saft och bullar som fanns på pakethållaren. Vädret var strålande och framåt middagen närmade vi oss morfar Axel Söderholm som bodde ensam i sin stuga i Bornäs. Cykelturens första del var nu slut. Inne i kohagen parkerade vi våra cyklar. Bondens kor låg och vilade middag.

Ho, Ho morfar är Du hemma ropade vi när vi öppnade grinden till den prunkande trädgården, som stod i hela sin fulla blomning. Husets dörr stod som vanligt öppen men ingen morfar syntes till inte ens huskatterna och vi valde att beundra hans vackra odlingar i trädgården. Vi travade runt flera varv och tittade på alla blommorna som alla tävlade om att vara vackrast. När vi vandrat runt en lång stund hörde vi ett rop.

”Försvinn förbannade ungdjävlar från min trädgård”, hördes det från björkdungen där morfar har sin vattenkälla. Vad händer? Här kommer morfar mot oss i en rasande fart med sin cykel, bland koskitar, stenar och tuvor, han cyklar inte, han småspringer bredvid medan vattnet skvalpar i alla behållarna han har på cykeln. Det är inte vilken cykel som helst. En gång i tiden svartlackerad, nu en rostig paketykel med stora breda pakethållare fram och bak. Tjänstgör nu som Axels transportmedel för vattenhämtning. Två stora vattenbaljor av plåt på pakethållarna vardera rymmande ca 40 liter, på cykelstyret hänger två vattenhinkar rymmande ca 15 liter vardera. Så det var inte plats för Axel att cykla och så hade den inga däck heller, han drog cykeln på bara fälgarna.

Morfar var klädd i den vanliga utstyrseln på sin egen täppa, det vill säga barfota, ett par löst hängande blåbyxor samt en tunn skjorta för en gång skull på överkroppen och ett par gamla skitiga hängslen. Det var en syn som man inte glömmer. Återigen hör vi ” försvinn ungdjävlar”, skriker morfar med sin värsta basröst och den var inte dålig. Vi svarar vilka vi är men morfar hör ju lite dåligt för i sin ungdom eller skoltiden har han fått en eller annan örfil av sin magister skol Nisse i Kimstad och locket för ena örat har aldrig velat släppa som han säger. Till och med de idisslande korna som låg så tryggt i hagen vände på sina huvuden och undrade vad som stod på. Från

ingenstans kommer Axels, feta och stora huskatter hoppande på alla fyra i full flöj och sluter upp som i försvarsställning hos morfar. Höger ben upplyft för att slå till, med kutig rygg, svanshåren på ända så de ser ut som tjocka pinnar rakt upp och beredda att gå till anfall. När de hör att morfar inte längre använder sin mäktiga basröst utan normal ton igen så lommar de sakta iväg igen till sin förut mycket noga utvalda viloplats.

I halva nedförsbacken så ser väl morfar vilka vi är och saktar in lite på sin cykel som han fortfarande leder vid sin sida. Hej morfar hälsar vi, bockar och niger och han svarar. Jasså var det bara ni ”puts” ungar från Vilebo, har Ni cyklat ända till mig gamle gubbe och oäkting. Vad förskaffar mig den stora äran att få sådant fint och unikt besök. Jag trodde det var drängens osnutna ungar som brukar göra ”puts” för mig och får jag tag i slynglarna så skall de få sig en omgång som de sent skall glömma. (”Puts” som morfar alltid sa, betyder i dag bus eller busungar).

Vi är här för att lämna lite tvättade kläder, som mamma skickat med oss, vi bockar och niger ännu en gång. Vi skall sedan till Ölsäter och Strömbergs och sova över och hjälpa till med höskörden ursäktar vi oss. Att vara ärliga och hövliga var viktigt i vår familj och släkt, särskilt mot äldre personer.

Men vad var det för särskilt med att möta morfar, lite halvt om halvt folkilsen så där

mitt ute i den öppna kohagen. Inger nyper mig i sidan och då ser jag morfars belägenhet där ute i den vackra sommarhagen. Han är blöt av vatten från midjan och ner till fötterna. I vattenbaljorna flyter max bottenfullt med vatten kvar, resten har skvätt ut både bak och fram på morfar. Det rinner och droppar av byxorna och de vanligen svarta fötterna av skit lyser bitvis ganska rena med vita vattenfårar vackert sirande över de fula ”skankerna” som han kallar sina fötter. Inger fnissar lite lätt och nyper mig återigen i låret och att se allvarligt ut var sannerligen inte lätt i denna stund.

Vi hjälper den för en gångs skull ovanligheten ”sura gubben utvärtes” vår morfar Axel ner till huset där de få vattendropparna som var kvar, fylls i en trätunna som står inne i trädgården. Så följer vi med morfar på en ny vattenrunda upp till källan i skogen. Den ligger ca 700 meter från huset. Denna gång blir det fulla baljor och hinkar hela vägen ned till huset. Vi pratar om morfars mycket fina prunkande trädgård och hur det kan växa så enormt på just denna unika trädgårdstappa långt ute på landet i Värna socken.

Jag skall nog visa er några fina knep när vi väl är framme i trädgården igen, myser morfar. Att lära ut och föreläsa om olika saker älskade den gamle gubben Axel Söderholm.

forts. sidan 12

Erik Axel Söderholm vid skrivmaskinen.

**Tjust Släktforskarförening
c/o Stadsbiblioteket
Box 342, 593 24 Västervik**

Förenings Brev

Väl framme vid den stora vattentunnan så sparas en hink vatten för "undervisning" som han sa morfar. Värdig som en magister av äldre datum, tar morfar Axel med oss ut genom grinden till kohagen, flera kor får sig en mjuk och varlig omklappning där de låg och vilade, utan att resa sig, för de var vana vid morfar. De här är hans bästa vänner förklarade han och för mina prunkande blommors skull. Sedan söker han upp en nyss gjord varm och ganska lös komocka av det varmaste slaget, ner med de bara händerna och öser i så där en tre fyra stycken varma komockor i vattenhinken. Rör noggrant utan pinne med bara armen upp till armbågen, så att vattnet får en så där härligt vacker mörkbrun färg. Så in i trädgården med blandningen, med en emaljerad vattenskopa öser han försiktigt på "livets nektar vatten" runt varje blomma. Det såg otroligt ut, rörde sig inte varje blomma, nickade och tackade för den fina nektarn. Morfar tillägger att ren oxskit är ännu bättre men det går inte att få tag på sådan nu för tiden, så jag får nöja mig med koskit. Hästskit duger inte till det här, sådan skall man gräva ner på hösten i ett tjockt lager, för att den skall brinna ihop och bli varm tidigt på våren under rötterna på blommorna. Sedan är det bara rätt mängd vatten blandad med koskit som gäller, precis som jag nu har gjort. Jag har aldrig sett en så prunkande blomträdgård varken förr eller senare. Påskit/handelsgödsel det är bara trams enligt morfar, det är bara för att kapitalet skall tjäna pengar på de fattiga, i viss mån hade han säkert rätt.

Efter lite saft och bullar samt lite skvaller om släkten så är det då dags för vidare cykelfärd mot Ölsäter. Något kortspel hanns tyvärr inte med denna underbart vackra dag hos morfar.

När vi väl var utom synhåll, för hörhåll behövde vi inte cykla så långt, så låg vi i landsvägsdiket och skrattade åt morfar, den genomsura av vatten, stackars morfar Axel Söderholm. För han var då inte sur invärtes denna "dag som i dag var" som han ofta uttryckte sig. Här var vi inne på hans älskingsämne "blommorna" och då stortrivdes Morfar Axel med att lära oss barn i konsten att odla blommor.

Byxorna och skjortan var nästan torra när vi åkte därifrån för nu blev de ju "tvättade på köpet" och att odla vatten "för utvärtes bruk" var något helt och hållet onödigt, enligt Axel Söderholm. Det var bara stadsfolk som höll på med detta underliga betende i tid och otid.

Oj vad två mil kan vara långt på cykel, när magmuskulerna först måste hållas hårt, hårt för att inte skrattmuskulerna skall få full frihet och när de väl får frihet så tar de musten helt ur de båda cyklisterna. De två milen var som sex mil och vi kom fram till slut och då måste historien berättas eller var det skvaller på vår "egen morfar" som var så egen. Det skrattades nog sent denna kväll och åt en massa andra tokroliga historier om den gamle, i alla fall numera ganska gode Axel Söderholm. Så roligt fick inte barn ha på 1950-talet och framförallt inte åt äldre personer och framförallt inte åt sin morfar.

Men roligt var det. HW.

Redaktionen tackar Hans för att han låtit oss ta del av sin morfars levnadsöden, både i glädje och sorg. Det finns säkert många vackra minnen hos släktforskare som går att delge andra. Ett stort tack Hans.

Att Axel hade en skrivådra i sig och gärna vill uttrycka sig i skrift, både som berättare men även diktare skall vi nu avsluta med Axels dikt skriven 1920 kallad Vintervisa.

Nu har sommaren flytt nu är vinter och snö
Under täcke av is ligger blånande sjö
Ifrån grenar och tall hänger rimfrosten nu
Det är vitt det är vitt så långt ögonen ser
Sommarens svanar ha flytt
De sin bostad ha bytt
Bore härskar på nytt
Och på skidor en skytt
Följer harens spår
Ibland buskar och snår
Uti furu Orren drillarna slår